

Archeologienota Wervik - Speiestraat

Natasja Reyms

Bornem
2023

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2023/12.807/29

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek.....	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	13
2.4	Assessmentrapport	13
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	13
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	19
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	25
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	28
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	29
3	Samenvatting.....	30
4	Bibliografie	31
4.1	Publicaties	31
4.2	Websites	31
5	Bijlagen	32
5.1	Archeologische periodes	32

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen binnen een archeologische zone liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. Het gaat om de archeologische zone Historische stadskern van Wervik. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermd archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroerendergoed.be>

² <https://geo.onroerendergoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2023B6

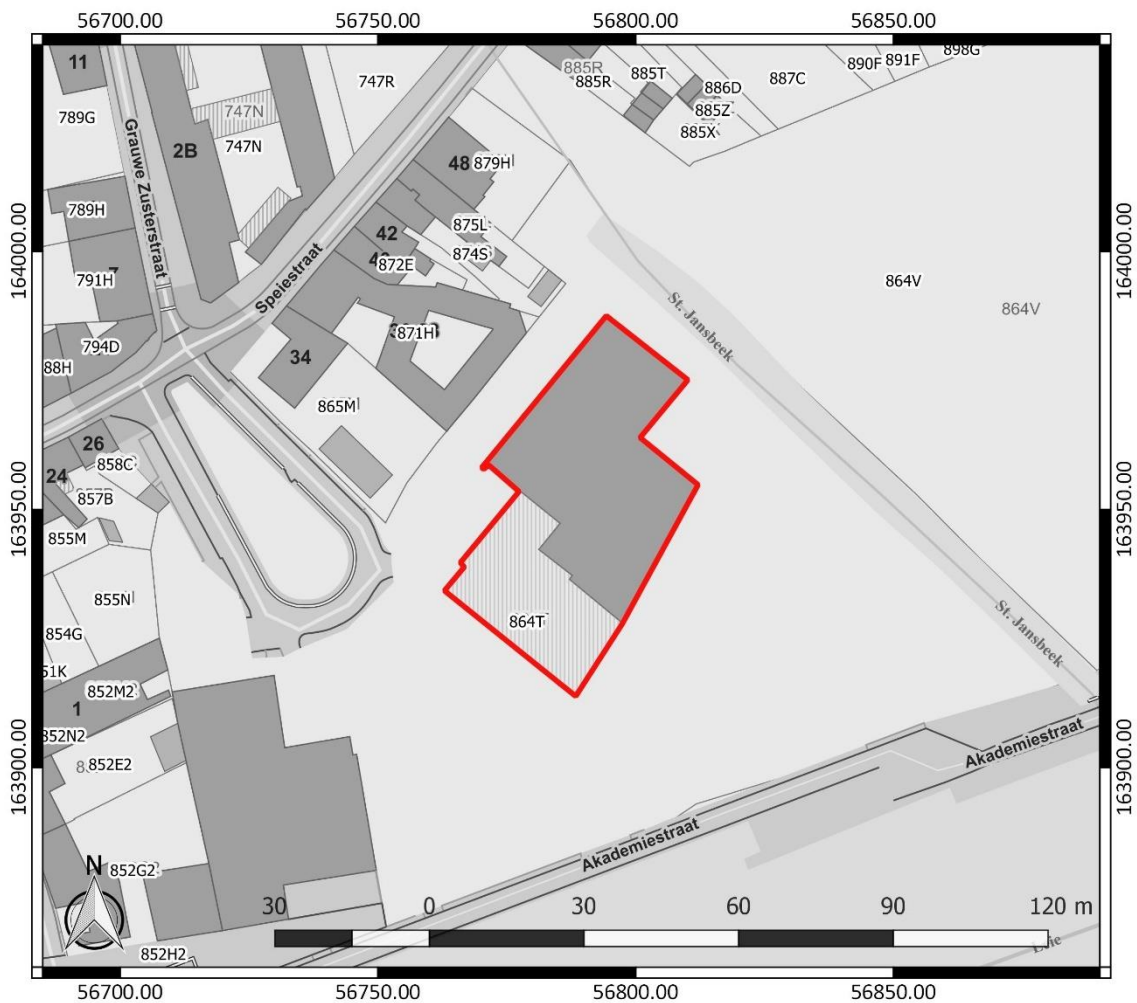
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie West-Vlaanderen, Wervik, Speiestraat, zwembad

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 56762.9, 163913.82
- 56812.1, 163987.55

Kadastraal plan:

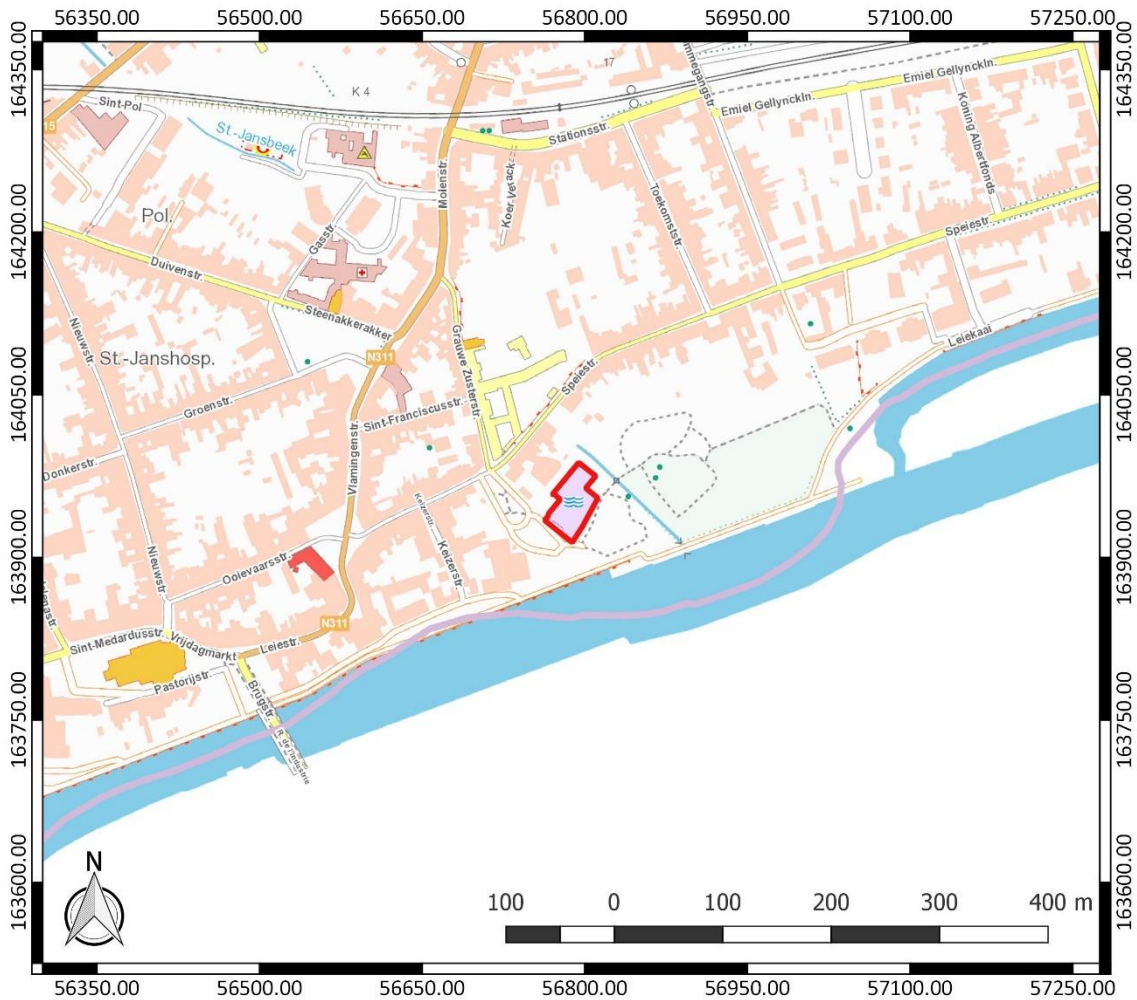

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Wervik, Afdeling 1, sectie C, nummer 864T

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 1894 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 08/02/2023 – 20/02/2023

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, grasland, motte

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Binnen het onderzoeksgebied bevindt zich een zwembad, dat gesloopt wordt. Het bestaande zwembad is bovengronds. De kuip ligt op het gelijkvloers en de toegang tot het zwembad bevindt zich op de verdieping. Het zwembad is gefundeerd op paalfunderingen. Die worden bij de sloopwerken tot 1 m diep onder het maaiveld afgekapt.

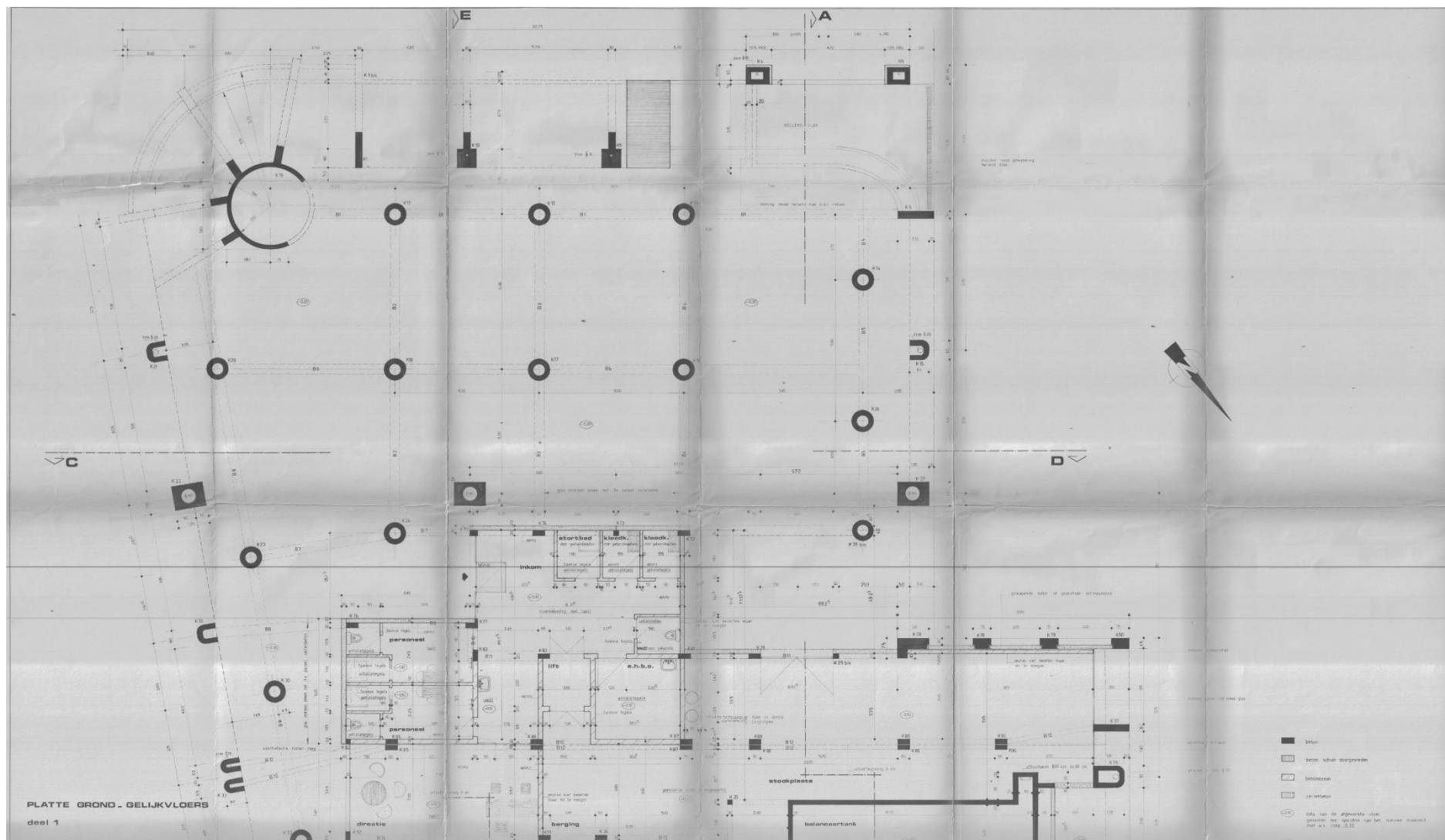
Figuur 3: Foto bestaande bebouwing

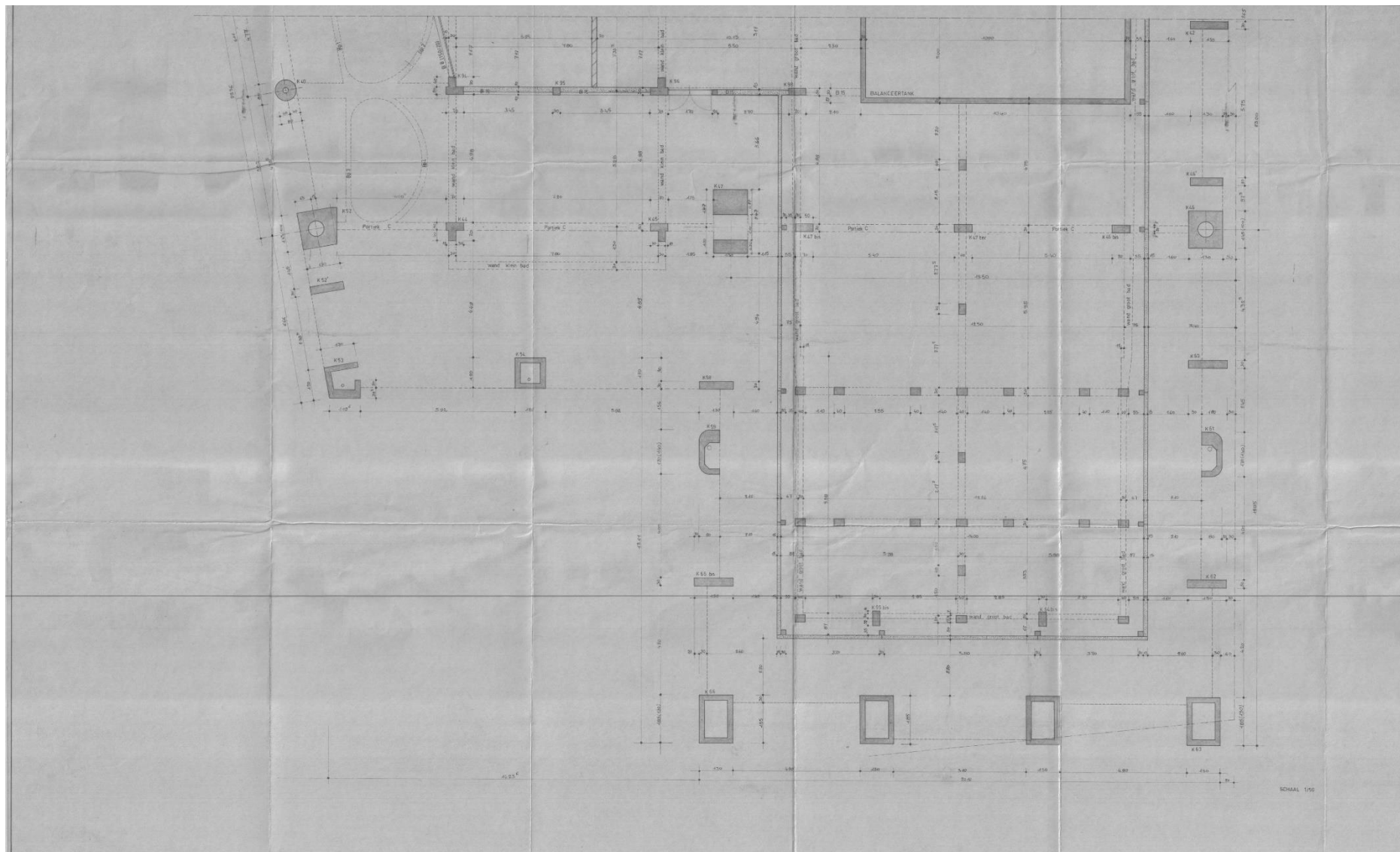
Figuur 4: Foto bestaande bebouwing

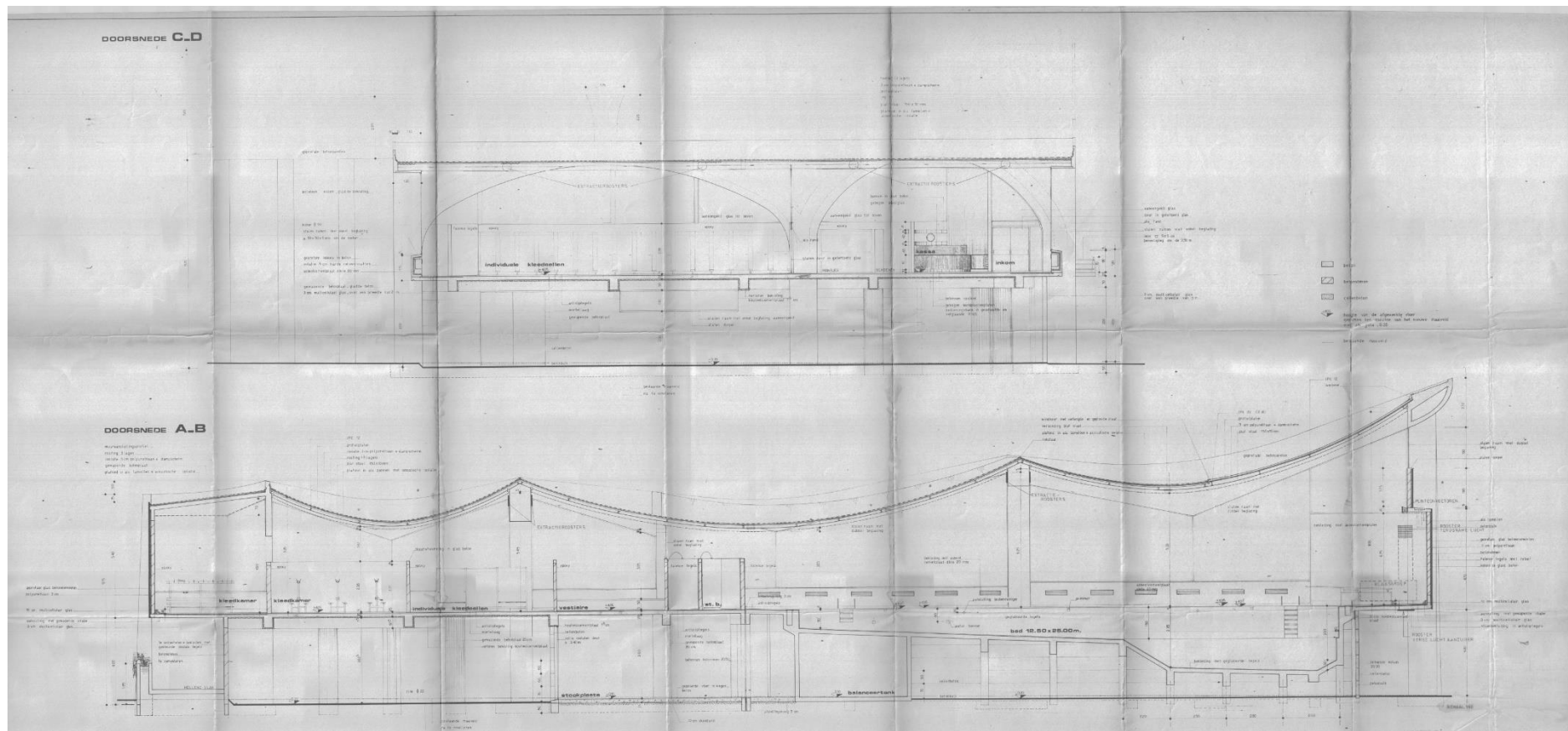
Figuur 5: Foto bestaande bebouwing

Figuur 7: Plan gelijkvloers deel 1

Figuur 8: Plan gelijkvloers deel 2

Figuur 9: Snede bestaande bebouwing

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met Deventerkaart uit 1559-1564, een plan van Sanderus uit 1641-1644, de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vijf momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen in het centrum van de stad Wervik, ten zuiden van de Speiestraat en ten noorden van de Akademiestraat (Figuur 10). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden en in recreatiegebieden.

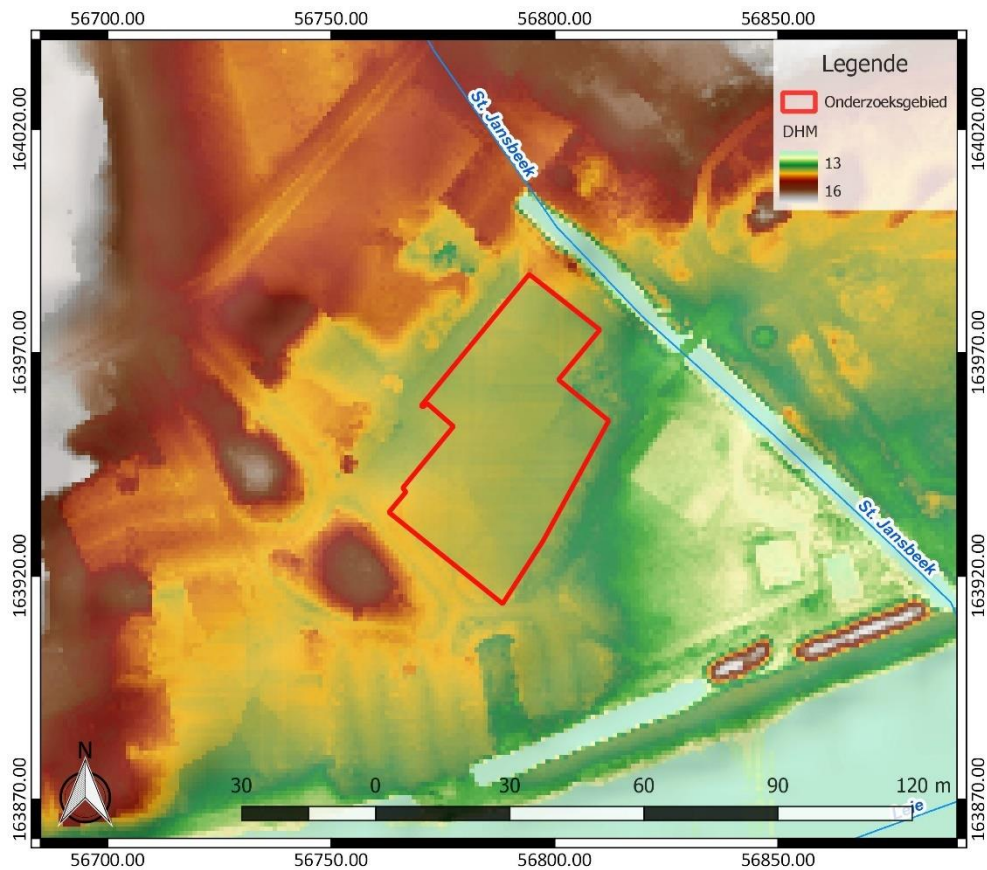
Hydrografisch behoort het tot het Leiebekken. Ten zuiden stroomt de Leie en op korte afstand ten oosten van het onderzoeksgebied stroomt de St. Jansbeek (Figuur 12). Het onderzoeksgebied ligt ook in de vallei van de St. Jansbeek.

Wervik bevindt zich ter hoogte van de samenvloeiing van de Leie en de Sint-Jansbeek. Bodemkundig sluit op de valleien van beide waterlopen een complex van vochtige zandleem aan, doorspekt met enkele vlekken en slierten droge zandleem, waarop de bewoning zich concentreert.³

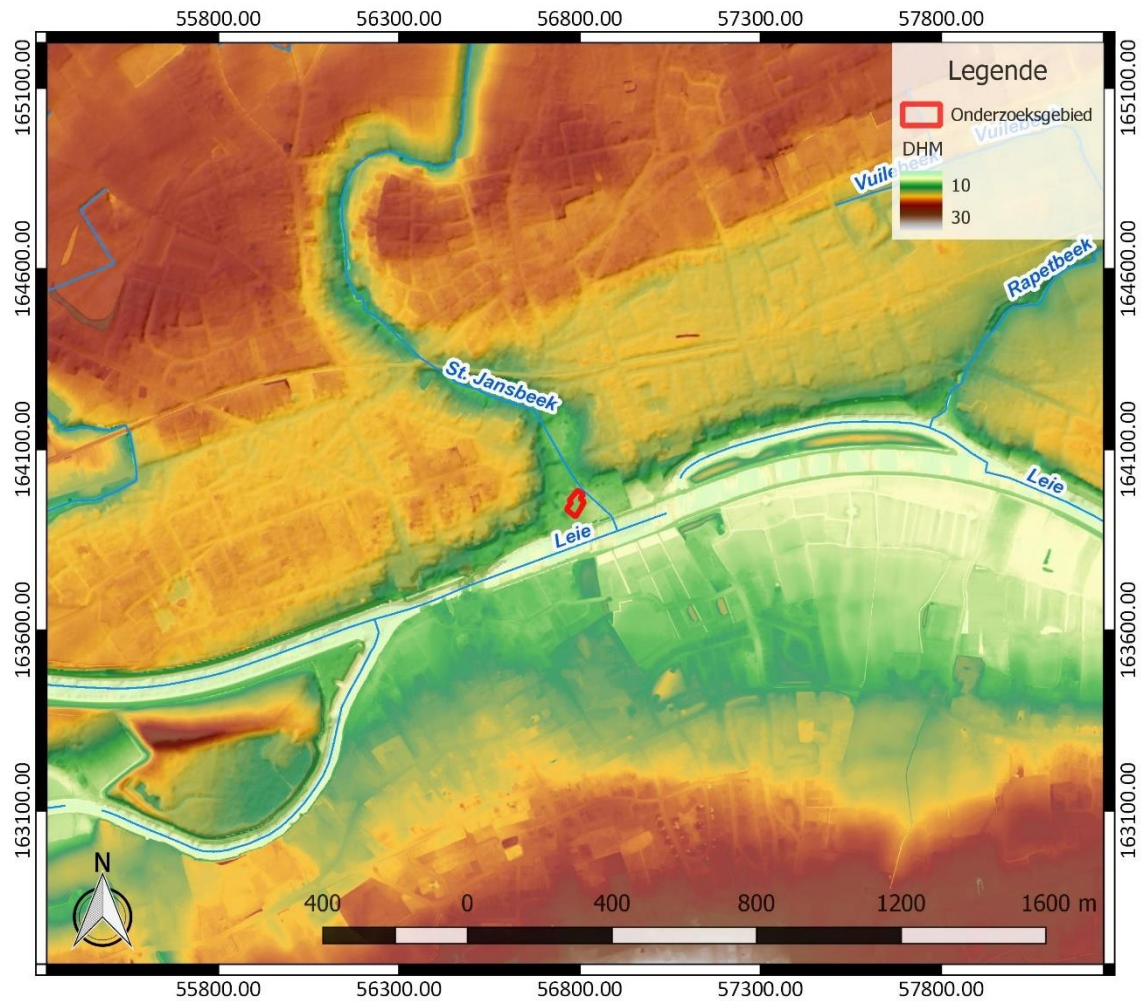
³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Historische stadskern van Wervik [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300532> (geraadpleegd op 9 februari 2023).

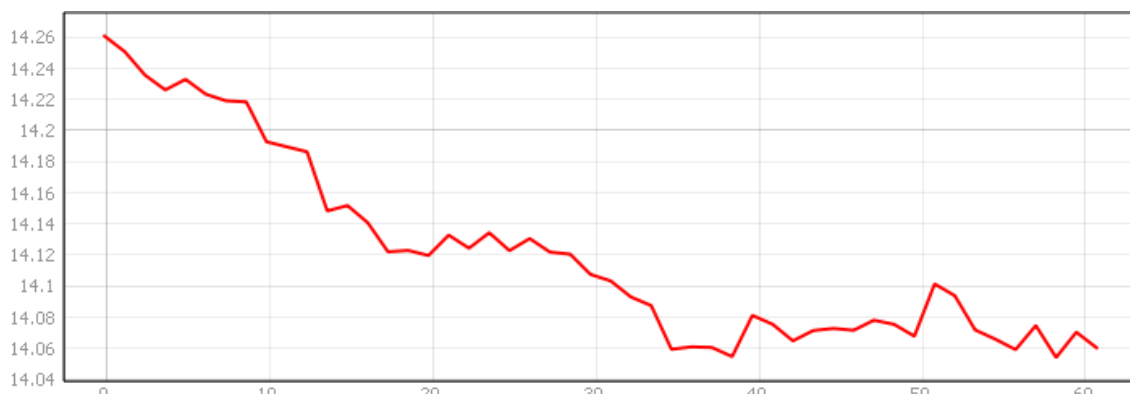
Figuur 10: Luchtfoto van 2021 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 11: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

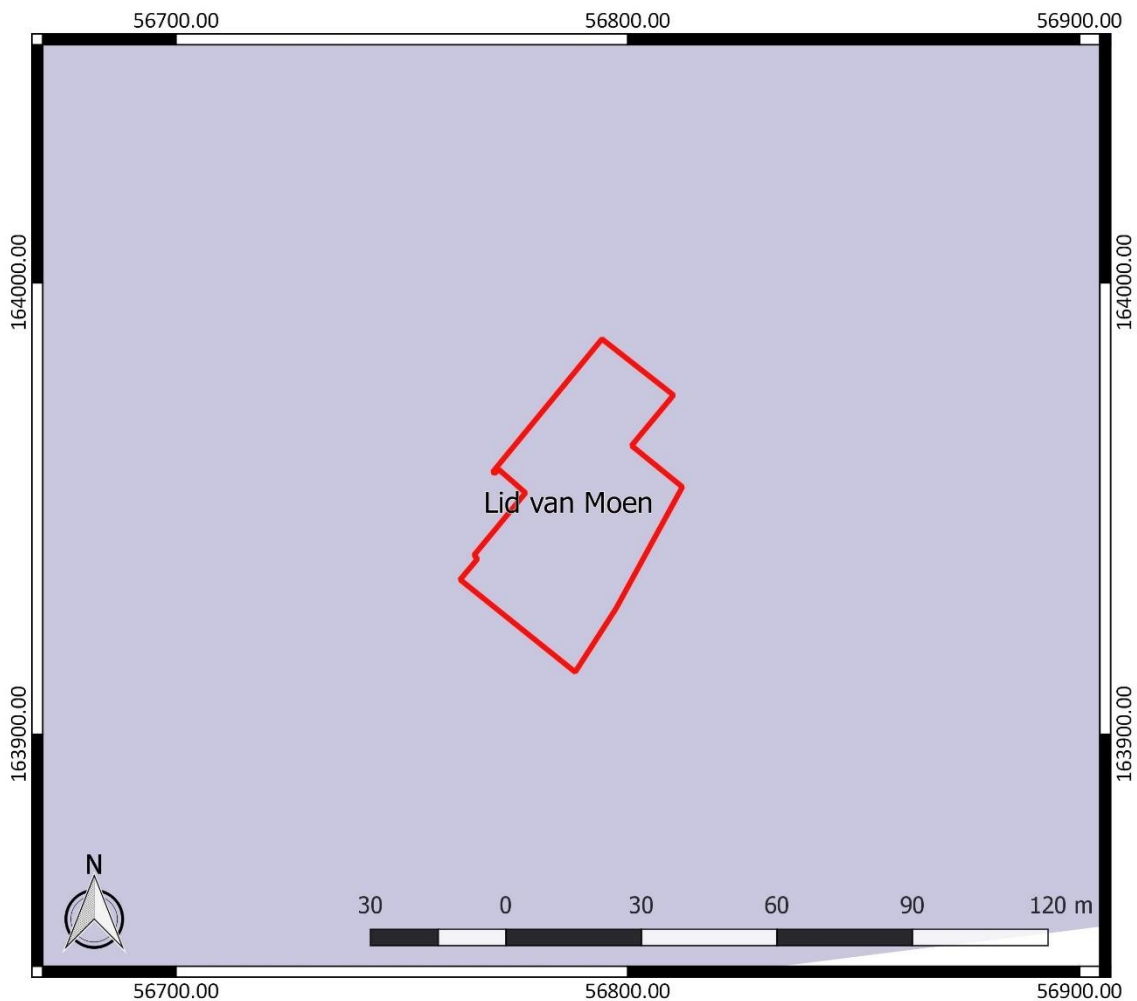

Figuur 12: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 13: Hoogteverloop van zuidwest naar noordoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied is erg vlak. Het terrein kent een hoogte van 14,04 tot 14,26 m TAW (Figuur 13). Het helt licht af naar het noordoosten toe.

Figuur 14: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

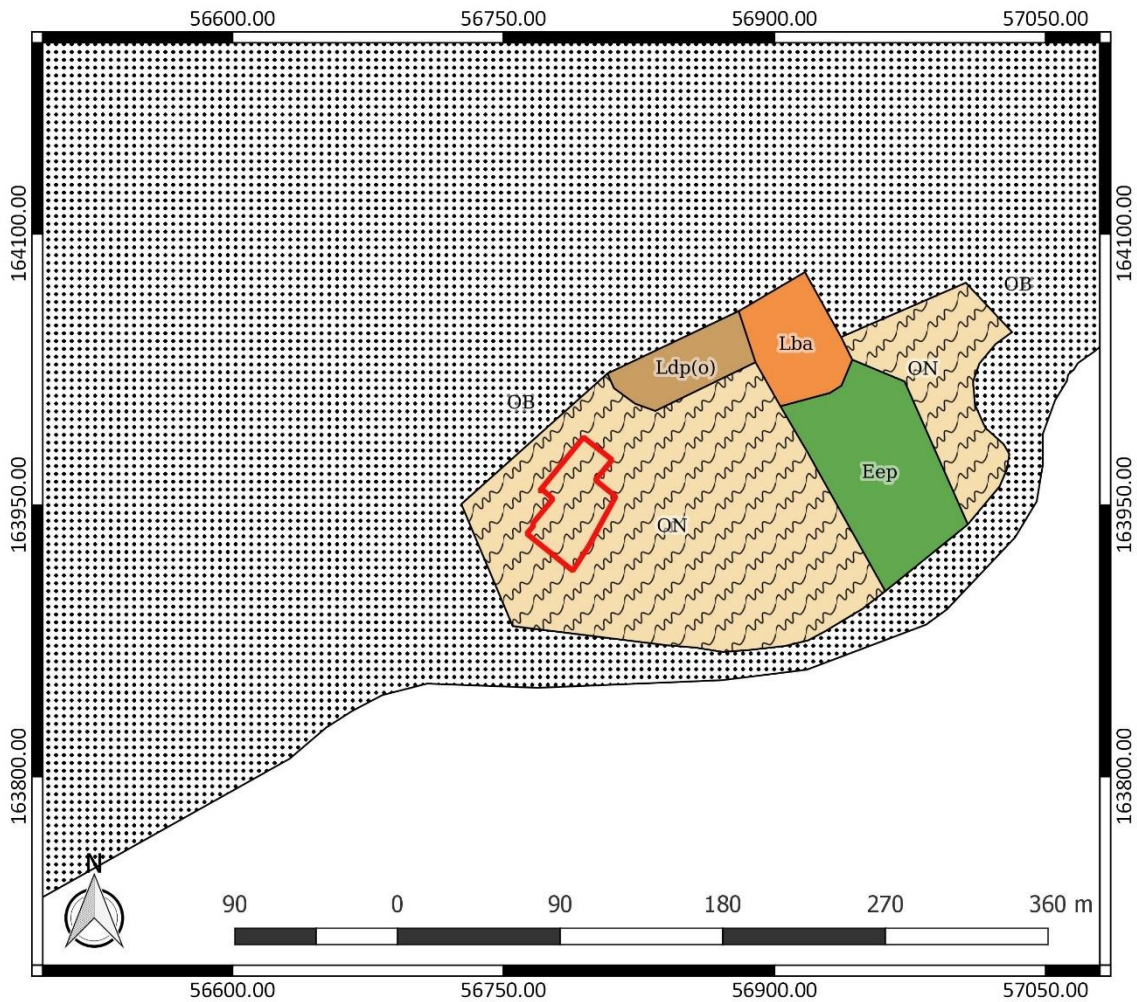
De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 14) bestaat uit de Formatie van Kortrijk. Dit wordt gekenmerkt door grijze klei tot silt die kleihoudend is. Ze bevat kleilagen en nummulites planulatus.⁴

De quartairgeologische kaart (Figuur 15) geeft aan dat in het onderzoeksgebied fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) voorkomen. Daaronder bevinden zich mogelijk eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk het Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair. Tot slot kunnen zich daaronder nog oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) bevinden.⁵

⁴ www.geopunt.be/kaart

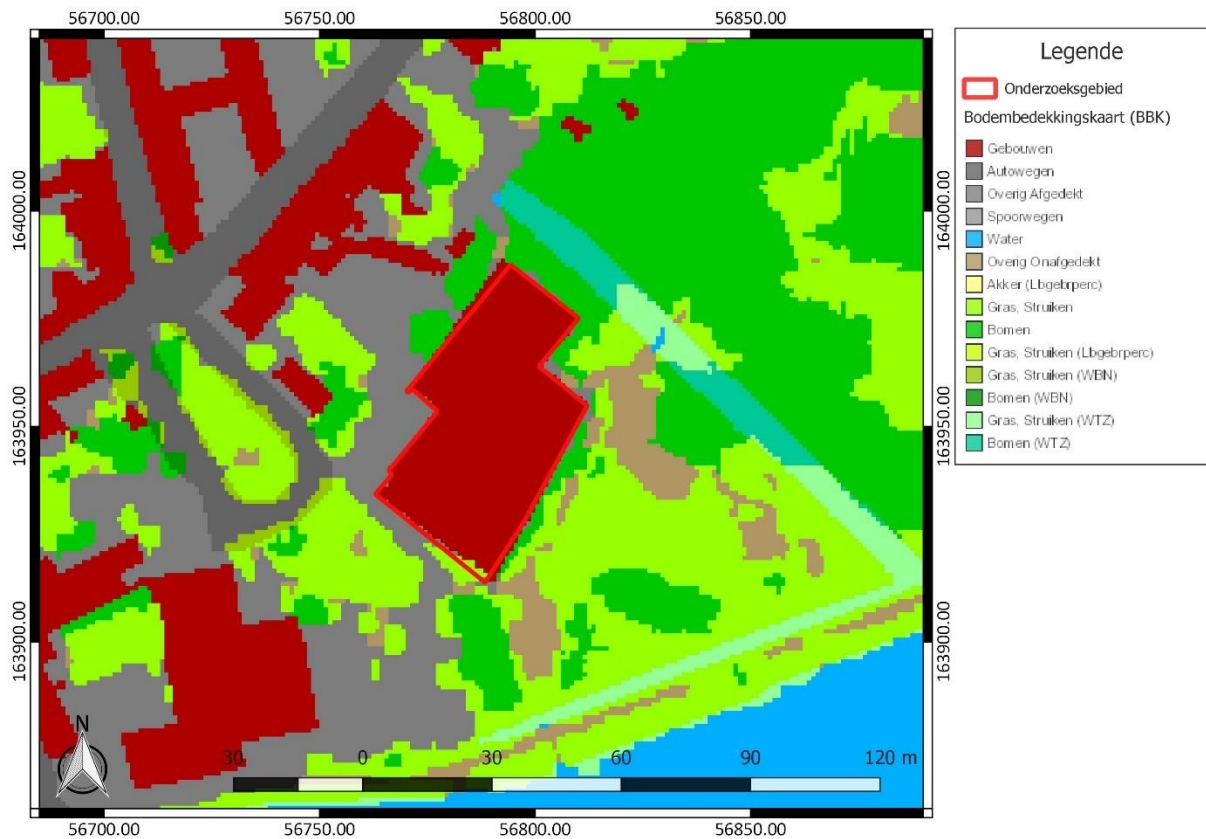
⁵ www.geopunt.be/kaart

De bodemkaart (Figuur 17) situeert het onderzoeksgebied ter hoogte van opgehoogde gronden (ON). Ten oosten geeft de bodemkaart verder ook de aanwezigheid van een matig natte zandleembodem zonder profiel en met sterke antropogene invloed (Ldp(o)), een droge zandleembodem met textuur B horizon (Lba) en een sterk gleyige kleibodem zonder profiel (Eep). Een ruime zone daarrond wordt aangeduid als bebouwde zone (OB).

Figuur 17: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied is op de bodemgebruikskart een gebouw te bemerken. Het gaat om het bestaande zwembad, dat gesloopt zal worden (Figuur 18). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 10).

Figuur 18: Bodemgebruikskartaar met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

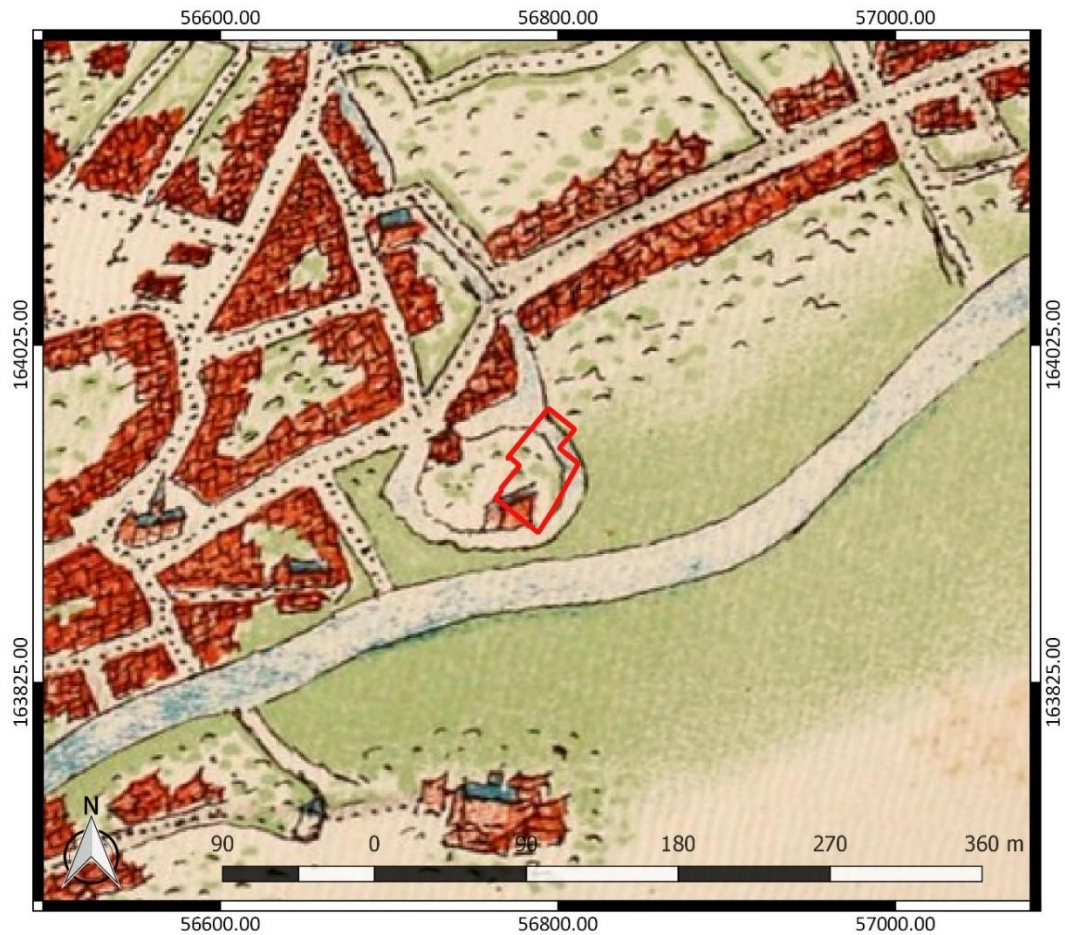
2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Wervik is gelegen op de samenvloeiing van de Leie en de Sint-Jansbeek. Daarbij is de kruising met de Romeinse heirweg Boulogne-Keulen bepalend geweest. Ook langs de Leie wordt een Romeinse weg verondersteld. In de Romeinse tijd ontstaat bewoning op de linkeroever. De middeleeuwse stad zal zich op beide oevers ontwikkelen. Enkele vondsten uit de Merovingische periode horen thuis in de overgang tussen de Romeinse occupatie en de middeleeuwse stad. In de volle en late middeleeuwen groeide Wervik uit tot een stadje van interregionaal belang dankzij de lakennijverheid. Wanneer Wervik stadsrechten kreeg is niet geweten. De stad werd nooit omweld.

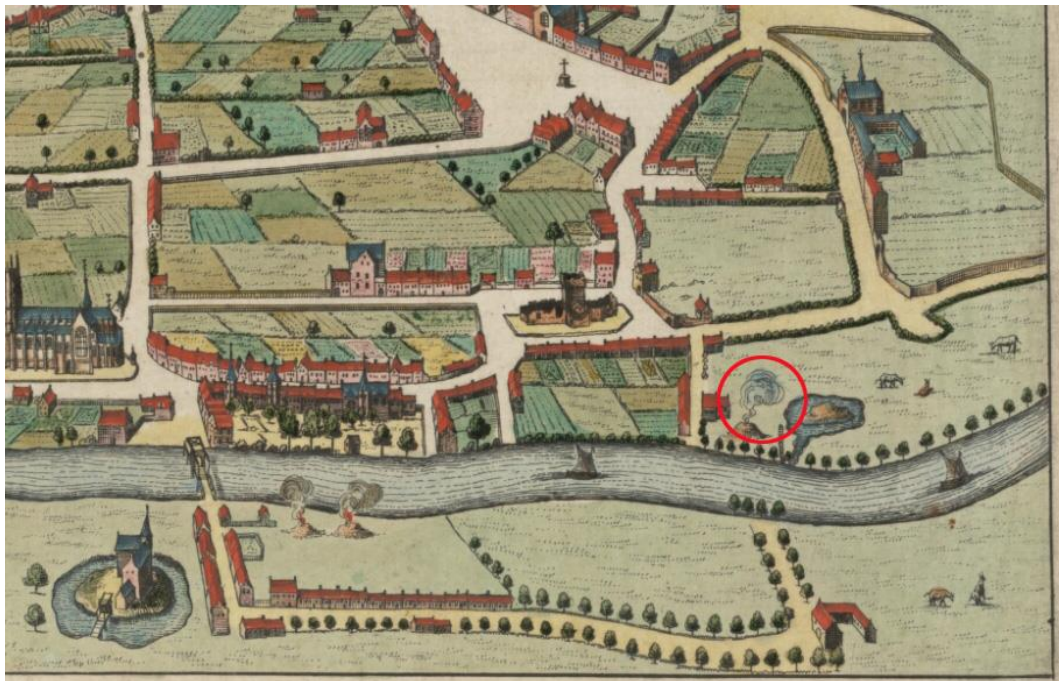
De Sint-Jansbeek wordt ook de Voldersbeek genoemd. Dit wijst er op dat op de oevers infrastructuur aanwezig was die in verband staat met de lakennijverheid. Bij de samenvloeiing van de Sint-Jansbeek en de Leie bevond zich de Oosthovemotte, mogelijk de residentie van Willem van Wervik die in 1127 verwoest werd door de burggraaf van Kortrijk. In 1400 vond een grote brand plaats in de stad.⁶

De Deventerkaart uit 1559-1564 is de eerste kaart waarop we het onderzoeksgebied zien. Op de kaart wordt het onderzoeksgebied gesitueerd ter hoogte van het oosten van de motte Oosthove. In werkelijkheid moet het onderzoeksgebied waarschijnlijk meer naar het westen toe gesitueerd worden. Op een plan van Sanderus uit 1641-1644 zien we dat de motte intussen vervallen is. Het terrein errond wordt ingenomen door gras en aan de oever van de Leie is een kalkoven afgebeeld.

⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Historische stadskern van Wervik [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300532> (geraadpleegd op 9 februari 2023).

Figuur 19: Kaart van Jacob van Deventer met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/92/Wervik%2C_Belgium%2C_1559-1564_Deventer.jpg)

Figuur 20: Sanderus 1641-1644 *Flandria illustrata, sive Descriptio comitatus istius per totum terrarum orbem celeberrimi, III tomis absoluta*, p. 647 met aanduiding van het onderzoeksgebied

Vanaf 1650 wordt Wervik bekend omwille van het verbouwen van tabak. In 1713 werd het zuidelijke deel van Wervik, nu Wervicq-Sud, bij Frankrijk gevoegd.⁷ Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als grasland en tuin (Figuur 21). Net ten oosten van het onderzoeksgebied is de Sint-Jansbeek. Ten zuiden zien we de Leie.

Figuur 21: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als grasland (Figuur 22). Ten noordwesten is de bebouwing toegenomen. Het verloop van de Sint-Jansbeek in de buurt van het onderzoeksgebied is niet duidelijk op de kaart. De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) geeft een gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen weer. De topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) toont inderdaad dat het terrein nog steeds in gebruik was als grasland. Een topografische kaart uit 1865 toont ons dat het onderzoeksgebied ongeveer op 13 m TAW lag. Dat is mogelijk tot ongeveer 1 m lager dan het niveau van het terrein vandaag.

⁷ <http://www.nationaaltabaksmuseum.be/tabakenwervik>

Figuur 22: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 23: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

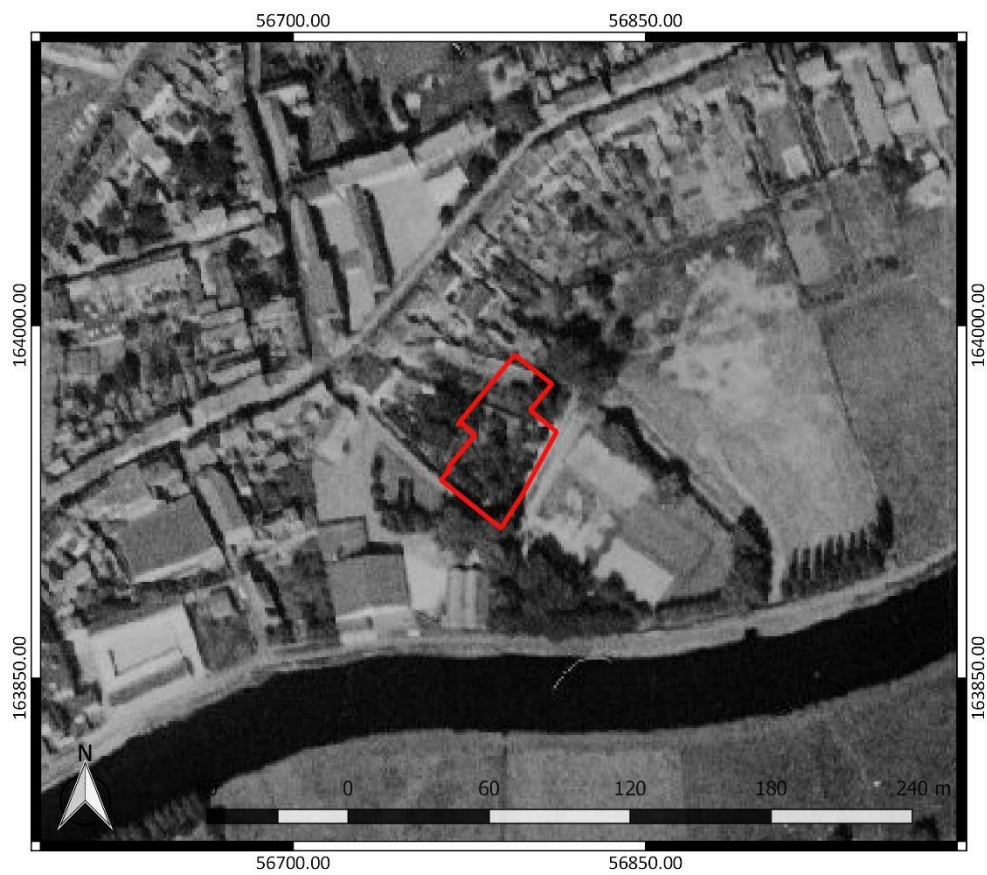
Figuur 24: Topografische kaart van Vandermaelen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 25: Topografische kaart uit 1865 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 26: Luchtfoto uit 1918 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.luchtfoto1914-1918.be/nl/geoportaal>)

Figuur 27: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 28: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd Wervik door de Duitsers ingericht als rust-, ravitaillings- en verbindingplaats. Vanaf 1917 neemt het aantal bombardementen toe. Tijdens de eerste weken van juni 1917 wordt de volledige stad zelfs geëvacueerd. Tijdens de maanden volgend op het vertrek wordt Wervik dagelijks onder vuur genomen. Honderden huizen worden door brand vernield. Tussen 30 september en 4 oktober 1918 strijdt het Engelse leger om de rivier de Leie. Dit leger zal ook Wervik bevrijden. Eind november 1918 keren de eerste inwoners terug naar de stad.⁸ Op een luchtfoto uit 1918 is te zien dat een weg verschenen is ten zuidwesten van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied zelf lijkt nog in gebruik als grasland en was mogelijk in gebruik als stapelplaats. Tijdens de Tweede Wereldoorlog is er minder materiële schade in Wervik.

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 27) toont dat het onderzoeksgebied bebost is. Ten noordwesten en ten zuidoosten is wel bebouwing te zien. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 28) toont voor het eerst de huidige bebouwing binnen het onderzoeksgebied. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 10). In de omgeving zien we dat ondertussen een parking aangelegd werd bij het zwembad. Verder valt duidelijk op dat de Leie ten zuiden van het onderzoeksgebied rechtgetrokken is.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het zuidoosten van de vastgestelde archeologische zone Historische stadskern van Wervik.⁹

⁸ Masil 1999

⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Historische stadskern van Wervik [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300532> (geraadpleegd op 9 februari 2023).

Figuur 29: Situering van het onderzoeksgebied binnen de vastgestelde archeologische zone, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 30). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Op korte afstand ten zuidoosten van het onderzoeksgebied vinden we CAI ID 76182. Het is de aanduiding van de Oosthove Motte. Onderzoek vond er plaats in het profiel van de huidige bedding van de Sint-Jansbeek. Er bleek een afwisseling van geologische en archeologische lagen aanwezig dat naar de Leie toe ruim 4 m dik was. Het Pleistoceen bevond zich op ca. 11,5 m TAW. Daarboven bevond zich een pakket veen. In het veen werden er enkele neolithische artefacten aangetroffen. Tussen 12,5 en 11,80 m TAW bevond zich een Romeinse bewoningslaag, die afgedekt werd door een pakket colluvium. Enkele kuilen en paalsporen dateren vermoedelijk uit de midden-Romeinse tijd. Enkele van de kuilen zijn mogelijk veenwinningskuilen. De middeleeuwse laag ving aan op ca. 12,5 m TAW en was ongeveer 10 à 15 cm dik. In de 14de eeuw werd het areaal naar de Leie toe opgehoogd en genivelleerd in functie van de aanleg van de motte van Oosthove. Uit de 14de eeuw dateert een fragment van een mottegracht.¹⁰

¹⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Oosthove Motte [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/76182> (geraadpleegd op 9 februari 2023); Termote 1992, 10

Figuur 30: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Ten noordoosten, ter hoogte van CAI ID 227070, wordt het Franse hoofdkwartier gesitueerd tijdens de belegering van Menen in mei 1744.¹¹ Ter hoogte van CAI ID 224646 werd een proefputtenonderzoek uitgevoerd op de locatie van een voormalige tabaksfabriek. Er werden geen archeologisch relevante bodemsporen aangetroffen.¹²

Ten westen vinden we een groot aantal CAI-locaties. Ter hoogte van CAI ID 983460 zijn verschillende sporen aangetroffen bij archeologisch onderzoek. Er werden resten aangetroffen uit de steentijd, de Romeinse tijd, de middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd.¹³ Ter hoogte van CAI ID 71013 is sprake van vondsten uit het neolithicum, de Romeinse tijd, de vroege middeleeuwen en de volle middeleeuwen.¹⁴ Ter hoogte van CAI ID 73173 zijn nog meer Romeinse resten gevonden¹⁵ en ter

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Frans kampement [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/227070> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Speiestraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/224646> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Sint-Maartensplein [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/983460> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Sint-Maartensplein [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/71013> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

¹⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Ooievaarstraat 29 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/76173> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

hoogte van CAI ID 208123 is sprake van resten uit de middeleeuwen – met onder meer oude straatniveaus - en uit de Romeinse tijd.¹⁶

Ten noordwesten zijn resten gevonden uit de ijzertijd en uit de Romeinse tijd. De resten uit de Romeinse tijd omvatten sporen van bewoning, een pottenbakkersoven, wegen en een waterleiding.¹⁷ Ook ter hoogte van CAI ID 982503 zijn resten uit de Romeinse tijd gevonden, maar ook uit de 15de eeuw.¹⁸

Tot slot zijn verschillende vondsten ter hoogte van de Leie gedaan. Het gaat om vondsten uit de Romeinse tijd tot de 20ste eeuw (CAI ID 71011 en 220554),¹⁹ en specifiek uit de vroege middeleeuwen (CAI ID 980172 en 159402)²⁰

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Uit het uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied en zijn omgeving een hoog archeologisch potentieel kennen. Dit wordt alleen al geïllustreerd door de vele gekende archeologische waarden in de nabije omgeving. Het wordt verder ook onderstreept door de ligging van het onderzoeksgebied binnen de vastgestelde archeologische zone Historische stadskern van Wervik. Onderzoek dat op korte afstand van het onderzoeksgebied uitgevoerd werd, toont de aanwezigheid van resten uit het neolithicum, de Romeinse tijd en de middeleeuwen aan. Eén van de aangetroffen resten is de walgracht van een motte. Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich ook ter hoogte van of in de buurt van deze motte, op de kruising tussen de Leie en de Sint-Jansbeek.

De resten die in de buurt aangetroffen zijn, vingen aan vanaf een hoogte van ca. 13 m TAW. Dit is het maaiveldniveau dat we ook terugvonden op een oude topografische kaart. Vandaag de dag bevindt het onderzoeksgebied zich op een hoogte tussen 14,04 tot 14,26 m TAW. Dit betekent dat we vanaf een diepte van ongeveer 1 m onder het maaiveldniveau relevante archeologische lagen kunnen

¹⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Centrumstraten sleuf 4 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/208123> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

¹⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Sint-Janshospitaal [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/71015> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

¹⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Steenakker [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/982503> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

¹⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Brugstraat I [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/71011> (geraadpleegd op 10 februari 2023); Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Akademiestraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220554> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

²⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Wervik Akademiestraat II [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/980172> (geraadpleegd op 10 februari 2023); Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Leiestraat I [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/159402> (geraadpleegd op 10 februari 2023).

verwachten. Het gaat dan voornamelijk om de middeleeuwse en mogelijk nog de Romeinse laag. Het veenpakket met neolithische resten bevindt zich nog een pak lager.

Na het verval van de motte werd de omgeving gekenmerkt door grasland. Dit bleef het geval, tot op het einde van de 20ste eeuw de huidige bebouwing binnen het onderzoeksgebied opgetrokken wordt. Het gaat om een bovengronds zwembad, waarvan vooral de funderingspijlers een plaatselijke bodemverstoring zullen veroorzaakt hebben.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De werken omvatten de sloop van de bestaande bebouwing. Het zwembad is gefundeerd op paalfunderingen. Die worden bij de sloopwerken tot 1 m diep onder het maaiveld afgekapt. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is tot op 1 m diepte. Dit is net wel of net niet de diepte waarop we het bovenste relevante archeologische niveau verwachten, afgaande op eerder onderzoek net ten zuidoosten van het onderzoeksgebied.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Binnen het onderzoeksgebied worden resten verwacht uit het neolithicum, de Romeinse tijd en de middeleeuwen. Deze verwachting is gebaseerd op eerder onderzoek op korte afstand ten zuidoosten van het onderzoeksgebied. Binnen het onderzoeksgebied worden bodemingrepen gepland tot op een diepte van ca. 1 m onder het huidige maaiveldniveau. Op basis van het eerder uitgevoerde onderzoek ten zuidoosten en op basis van een topografische kaart vermoeden we dat het terrein ter hoogte van het onderzoeksgebied in het verleden ongeveer 1 m opgehoogd werd. Dit betekent dat de geplande werken net wel of net niet de bovenzijde het aanwezige relevante bodemarchief zullen verstoren. Op dit niveau verwachten we resten uit de middeleeuwen en mogelijk ook uit de Romeinse tijd. Het veenpakket en de neolithische vondsten verwachten we een pak lager dan de geplande verstoringsdiepte die uitgaat van de geplande werken. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig om vast te stellen of de geplande werken het bodemarchief effectief zullen verstoren of niet en welke relevante lagen daarbij bedreigd worden.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd is.

Landschappelijk bodemonderzoek kan helpen om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten, maar we beschikken reeds over heel wat concrete informatie over de verwachte stratigrafie dankzij eerder onderzoek dat op korte afstand ten zuidoosten van het onderzoeksgebied uitgevoerd is. Verder is het zo dat we verwachten dat het terrein in het verleden opgehoogd is.

Om de aanwezige lagen correct te kunnen interpreteren is het kosten-baten efficiënter om meteen over te gaan tot de uitvoering van een proefputtenonderzoek. Deze onderzoekstechniek is geschikt omdat een site met complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de sloop van de bestaande bebouwing binnen het onderzoeksgebied diende een archeologienota opgesteld te worden. Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de vastgestelde archeologische zone Historische stadskern van Wervik en wordt omgeven door talrijke gekende archeologische waarden die zich op korte afstand tot het onderzoeksgebied bevinden. Dit maakt duidelijk dat de regio een hoog archeologisch potentieel kent.

Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich specifiek op de kruising tussen de Leie en de Sint-Jansbeek, ter hoogte van of in de buurt van de locatie waar zich een middeleeuwse motte bevond. Resten van de mottegracht werden vastgesteld bij eerder archeologisch onderzoek op korte afstand ten zuidoosten van het onderzoeksgebied. Dankzij dit onderzoek hebben we ook inzicht in de te verwachten stratigrafie binnen het onderzoeksgebied. We stelden vast dat het terrein in het verleden opgehoogd werd. Mogelijk is de ophoging ca. 1 m dik. Ook de geplande werken zullen 1 m diep reiken. Dit betekent dat we verwachten dat ze net wel of net niet het bovenste relevante archeologische niveau zullen raken. Om met zekerheid te kunnen zeggen of de geplande werken een bedreiging van het bovenste relevante archeologische niveau betekenen, is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Masil, S., 1999: In dienst van Kerk en Grens. Politieke, sociale en economische knelpunten in de geschiedenis van de Wervikse grensarbeiders (1900-1939), online: http://www.ethesis.net/wervik/wervik_inhoud.htm

Termote, J. 1992: 10. Wervik, Oosthove. Onderzoek van het terrein van de motte van Oosthove, in: J. Termote (ed.), De Opgravingsactiviteiten van de vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen over de werkjaren 1990, 1991, en 1992, *Westvlaamse Archaeologica* 8, 3, 80.

4.2 Websites

Cartesius (2023)
<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2023)
<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2023)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2023)
<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2023)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Nationaal Tabaksmuseum (2023)
<http://www.nationaaltabaksmuseum.be/tabakenwervik>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2023)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

